

Mark Tulij | GOVOR O POVELJSTVU CICERO | GNAJA POMPEJA

(Prevod Toni Kürbüs)

V tem govoru Ciceron kot pretor na zasedanju ljudske skupščine leta 66 pr. Kr. zagovarja predlog ljudskega tribuna Gaja Manilija, naj se Gnaju Pompeju podeli poveljstvo v vojni z Mitridatom, vladarjem v pontskem kraljestvu na južni obali Črnega morja. Vojna se je vlekla že od leta 88 pr. Kr., a Rimljani kljub nekaterim uspehom Mitridata do tega leta niso uspeli dokončno premagati.

I 1. Čeprav se mi je pogled na vašo številno navzočnost vedno zdel nadvse prijeten, tale prostor pa najodličnejši za razpravljanje z narodom in najčastnejši za nagovor, Kviriti, me od tega dostopa do slave,¹ ki je bil vedno na široko odprt vrlim državljanom, doslej ni odvrčala moja želja, temveč moj način življenja, ki sem si ga izbral v mladih letih. Prej si namreč nisem upal stopiti na to ugledno mesto in sem menil, da sem ne spada nič, kar ni umsko dovršeno in skrbno izdelano, zato sem menil, da je treba ves svoj čas posvetiti tiskam prijateljev. 2. In tako na temle kraju ni nikoli manjkalo ljudi, ki so branili državne koristi, moj trud pa, nesebično in neoporečno posvečen zasebnim pravam, je z vašo sodbo dosegel najvišje plačilo; kajti ko sem bil zaradi odgoditve ljudske skupščine od vseh centurij trikrat proglašen za prvega pretorja, sem zlahka spoznal, Kviriti, kaj si mislite o meni in kaj zahtevate od drugih. Zdaj, ker je v meni toliko ugleda, kolikor ste vi s podelitvijo častnih služb želeli, kakor tudi toliko govorniške sposobnosti, kolikor je je lahko prizadevnemu človeku iz sodne prakse prinesla vsakodnevna vaja v govorjenju, bom ugled, če ga kaj imam, gotovo zastavil v dobro tistih, ki so ga podelili, in, če lahko z govorjenjem kaj dosežem, bom to pokazal zlasti tistim, ki so s svojo sodbo menili, da mora tudi ta dar obroditi sadove. 3. Pri tem pa mi mora biti, kot vidim, v veliko veselje zlasti to, da se mi je za govor, ki ni vaju tegale prostora, ponudila zadeva, v kakršni ne more nikomur zmanjkati snovi. Govoriti je namreč o izvrstni in izredni vrlini Gnaja Pompeja. Za govor o tem pa je težje najti zaključek kakor začetek. Tako mi ni treba iskati prave snovi, temveč samo pravo mero v govorjenju.

¹ Govorniškega odra. Ciceron je stal na t. i. *rostra*, govorniškem odru na forumu, ki je bil okrašen s kljuni sovražnih ladij, zaplenjenih v pomorski bitki pri Anciju l. 338 pr. Kr.

II 4. Zato naj se moj govor začne tam, od koder ta zadeva izhaja: dva izjemno močna kralja, Mitridat in Tigran, vodita pomembno, našim davkoplačevalcem in zaveznikom nevarno vojno. Eden od njiju je zapuščen, drugi naščuvan, oba pa menita, da se jima ponuja priložnost zasesti celo Azijo. Rimski vitezi, častivrednim možje, ki jim gre za velike dele premoženja, naložene v davčni upravi, iz Azije vsak dan dobivajo pisma. Zaradi tesnih zvez, ki jih imam s tem stanom, so mi ti možje zaupali stvar države in svoje ogroženo premoženje. **5.** Kot je znano, je bilo požganih mnogo vasi v Bitiniji, ki je zdaj naša provinca;² Ariobarzanovo kraljestvo, ki meji na vaše davčne zvezance, je v celoti pod nadzorom sovražnikov; L. Lukul se po velikih uspehih umika iz te vojne; njegov naslednik³ ni dovolj pripravljen na takšno vojno; tako zavezniki kot državljani zahtevajo in si želijo za poveljnika v tej vojni le enega človeka,⁴ samo tega človeka se bojijo sovražniki in nikogar drugega.

6. Vidite, za kaj gre. Presodite zdaj, kaj je treba storiti. Kot se zdi meni, je treba najprej govoriti o vrsti vojne, nato o obsegu, končno pa še o izbiri poveljnika.

Vojna je take vrste, da bi vas morala kaj najbolj spodbuditi in podžgati, da jo prizadevno dokončate. Kajti pri tem gre za slavo rimskega ljudstva, ki so vam jo zapustili predniki, veliko v vseh stvareh, toda največjo v vojaštvu; gre za blaginjo naših zaveznikov in prijateljev, za katere so vaši predniki bojevali mnogo pomembnih vojn; v nevarnosti so najzanesljivejše in največje dajatve rimskemu ljudstvu; če izgubite te, boste ostali brez okrasa v miru in brez podpore v vojni; gre za premoženje mnogih državljanov, ki morate zanje poskrbeti tako zaradi njih samih kakor zaradi države.

III 7. In ker ste se že tako vedno bolj gnali za slavo in hrepeneli po časti bolj kakor drugi narodi, morate zbrisati tisti madež iz zadnje Mitridatove vojne, ki se je zdaj že globoko vlezal in močno zajedel v rimsko ime, saj on, ki je v enem samem dnevu, z enim samim sporočilom, z enim samim migljajem poskrbel, da so bili vsi rimski državljani, po vsej Aziji in tolikih mestih, ubiti v pokolu,⁵ ne le ni prejel nikakršne kazni, vredne hudodelstva, ampak celo zdaj po dvaindvajsetih letih še vedno vlada, in to tako, da se ne želi skrivati v kakem kotu Ponta ali Kapadokije, temveč sili ven iz svojega dednega kraljestva in se zadržuje v naših davčnih okrožjih, pred očmi vse Azije.

8. Kajti do zdaj so se naši poveljniki bojevali z njim tako, da so nazaj prinesli znamenja zmage, ne pa zmage. Triumfiral je L. Sula, nad Mitridatom

² Kralj Nikomedes III. jo je leta 75 v oporoki zapustil Rimu.

³ Manij Acilij Glabrijon je leta 67 od Lukula prevzel nadaljevanje vojne z Mitridatom, ker je bil upravnik Bitinije.

⁴ = Pompeja.

⁵ Leta 89 so po Mitridatovem ukazu na en dan pobili vse Italike (okrog 80.000), ki so takrat prebivali v Mali Aziji.

je triumfiral tudi L. Murena,⁶ dva nadvse hrabra moža in izjemna poveljnika; toda triumfirala sta tako, da je on, čeprav potolčen in premagan, še vedno vladal. Vseeno je treba oba poveljnika pohvaliti za tisto, kar sta naredila, in jima odpustiti tisto, kar je ostalo za njima, zlasti ker je Sulo iz te vojne država poklicala nazaj v Italijo, Mureno pa Sula.

IV 9. Mitridat pa preostalega časa ni porabil, da bi pozabil staro vojno, temveč da bi se pripravil na novo. Pozneje, ko je bil zgradil in opremil velikansko ladjevje in zbral vojsko iz vseh mogočih narodov pod pretvezo, da se hoče bojevati s svojim sosedi Bosporanci,⁷ je tja v Hispanijo poslal poslanca s pismom tistim poglavarjem, s katerimi smo bili tedaj v vojni, da bi se vi, ker bi se vojna odvijala na dveh med seboj silno oddaljenih in docela različnih krajih, na morju in kopnem po enotnem načrtu proti četam dveh sovražnikov, razcepljeni na dveh bojiščih bojevali za sam obstoj države. **10.** A vendarle je bila nevarnost z ene od teh strani, Sertorija in Hispanije, ki je imela veliko več podpore in moči, odbita z božansko preudarnostjo in izredno vrlino Gnaja Pompeja; in na drugem koncu imperija je L. Lukul, odličen mož, vodil vojno tako, da je treba, kot se zdi, njegove velike in lepe začetne uspehe pripisati ne toliko njegovi sreči kot njegovi vrlini, tistega pa, kar se je zgodilo nedavno, ne gre pripisati njegovi krivdi, temveč usodi. Toda o Lukulu bom govoril drugje, in sicer tako, Kviriti, da bo očitno, da s svojim govorom ne kratim njegove slave in mu ne pripisujem ničesar nezasluzenega. **11.** O dostojanstvu in slavi vašega imperija, ker je to že začetek mojega govora, pa sami presodite, kakšno stališče naj zavzamete.

V Naši predniki so se pogosto bojevali zaradi nekoliko krivičnega ravnanja z našimi trgovci in prevozniki. Kaj naj si mislite vi, ko je bilo toliko tisočev rimskih državljanov pobitih na en ukaz in ob istem času? Ker so bili poslanci nagovorjeni malce ošabno, so vaši očetje sklenili, da naj se poruši Korint, biser vse Grčije. Boste vi pustili nekaznovanega tistega kralja, ki je dal poslanca rimskega ljudstva, konzularnega položaja,⁸ dal mučiti do smrti v okovih, z bičanjem in v najhujših mukah. Niso trpeli kratenja svobode rimskih državljanov. Se mar vi ne boste zmenili za iztrgano življenje? Maščevali so pravice odposlancev, prekršene z besedo: boste vi pustili nekaznovano usmrnitev poslanca v najhujših mukah?

12. Pazite, da ne bi tako, kot je bilo onim v največji ponos vam zapustiti tako veličasten imperij, vam bilo v največjo sramoto, da ga ne bi mogli braniti in ohraniti, kar ste prejeli.

Dalje: v nevarnosti, v stiski se je znašla blaginja naših zaveznikov; kako

⁶ Murena je bil v vojni sicer poražen, a je smel slaviti triumf, ker je uspešno zavaroval rimskega zaveznika Ariobarzana.

⁷ Prebivalci t. i. kimerijskega Bosporja na obalah današnjega Azovskega morja.

⁸ Ko je Mitridat ujel Manlija Akvilija, nekdanjega konzula, ga je dal voditi na oslu po Aziji, nato ga je dal usmrtiti tako, da so mu v usta vlili raztopljeno zlato.

naj to prenašate? Kralj Ariobarzanes, zaveznik in prijatelj rimskega ljudstva, je bil izgnan iz svojega kraljestva. Vsej Aziji pretita dva kralja, ki nista sovražna le vam, temveč tudi vašim zaveznikom in prijateljem. Vsa mesta, po vsej Aziji in Grčiji, so v tej veliki nevarnosti primorana čakati na vašo pomoč; določenega poveljnika si od vas ne drznejó zahtevati, še zlasti ker ste jim poslali drugega, in menijo, da tega ne bi mogli storiti brez hude nevarnosti. **13.** Seveda vidijo in čutijo isto, kakor vi: en sam človek je, v katerem so vse dobre lastnosti v najvišji meri; blizu je, zato ga še težje pogrešajo; vedo, da je bil že z njegovim prihodom in imenom, čeprav se je prišel vojskovat na morju, naval potisnjen nazaj in upočasnen. Ti ljudje vas, ker že ne smejo svobodno govoriti, molče prosijo, da imate tudi nje za vredne tega, da njihovo blaginjo zaupate takemu možu, še toliko bolj, ker pošiljamo v druge province s poveljniško oblastjo take može, da jih sicer branijo pred sovražniki, a se njihov prihod v zavezniška mesta ne razlikuje veliko od sovražnikovega zavzetja. O njem so prej slišali, zdaj pa na lastne oči vidijo, kako zmeren, blagodušen in omikan je, tako da se zdijo najsrečnejši tisti, pri katerih ostane najdlje.

VI 14. Če so se naši predniki vojskovali z Antiohom, Filipom, Ajtolci in Kartazani, ne da bi bili izzvani s kakšno krivico, kako vneto morate vi, ker ste bili izzvani z nasiljem, braniti dobrobit zaveznikov skupaj s častjo vaše države, zlasti ker so nevarnosti vaše izjemno visoke dajatve? Kajti dajatve ostalih provinc, Kviriti, so tako neznatne, da smo lahko zadovoljni, če zadoščajo za obrambo samih provinc, Azija pa je tako bogata in plodovita, da v rodovitnosti polj, mnogovrstnih sadežih, množici pašnikov in obilici vsega, kar se izvaža, zlahka prekaša ostale dežele. Zato morate, Kviriti, če želite ohraniti sposobnost v vojni in čast v miru, od te province odvrniti ne samo nesrečo, ampak tudi strah pred nesrečo. **15.** Kajti pri ostalih stvareh se škoda utрпи šele tedaj, ko pride do nesreče; pri davkih pa ne prinaša izgube samo prihod nesreče, temveč tudi strah pred njo. Kajti, ko sovražnikove čete niso daleč, se, četudi ni bilo še nikakršnega vpada, opusti živinoreja, zanemari poljedelstvo in trgovska plovba zamre. In tako se ne da zagotoviti dajatev niti iz pristaniške carine, desetine in pašnine. In zato se pogosto prihodek celotnega leta izgubi že zaradi govoric o nevarnosti in strahu pred vojno.

16. Kako torej mislite, da je pri srcu tistim, ki nam plačujejo davke, ali tistim, ki jih pobirajo in izterjujejo,⁹ ko sta dva kralja z ogromno vojsko že skoraj tam, ko lahko sam roparski pohod konjenice v zelo kratkem času odnese dohodke celotnega leta; ko zakupniki menijo, da je množica uslužbencev,¹⁰ ki jih imajo na solinah, na poljih, v pristaniščih in tudi v carinskih postojankah, v veliki nevarnosti? Ali menite, da lahko imate korist od teh

⁹ Davčnim zakupnikom.

¹⁰ Čuvaji, ki naj bi preprečevali tihotapljenje.

dajatev, če tistih, ki so vam v korist, ne rešite, kakor sem prej dejal, ne samo nesreče, ampak tudi strahu pred nesrečo.

VII 17. Pa tudi tistega ne smete zanemariti, kar sem namenil za konec, ko sem nameraval govoriti o vrsti vojne, in kar zadeva premoženje mnogih rimskih državljanov. To morate v skladu s svojo modrostjo, Kviriti, dosledno upoštevati. Kajti zakupniki, vse časti vredni in ugledni možje, so v tisto provinco vložili svojo gospodarsko dejavnost in denar; njihovo premoženje in usoda bi vas morala že sama po sebi skrbeti. In če smo davke vedno imeli za mišice republike, lahko gotovo trdimo, da je tisti stan, ki pobira davke, po vsej pravici opora ostalih stanov. **18.** Nadalje: delavni in podjetni možje iz ostalih stanov deloma sami trgujejo po Aziji, – zanje morate skrbeti v njihovi odsotnosti –, deloma pa imajo v tisti provinci naložene velike količine denarja. Vaša človečnost mora preprečiti nesrečo velikega števila državljanov in vaša modrost spoznati, da se nesreče velikega števila državljanov ne da ločiti od države. Kaj malo velja tisti ugovor, da lahko tudi, če izgubimo zakupnike, po zmagi nadomestimo izgubljene dajatve; kajti oni zaradi izgube ne bodo sposobni vzeti davke v zakup, drugi pa jih zaradi bojazni ne bodo hoteli.

19. Nadalje – to sta nas naučila Azija in Mitridat ob začetku azijske vojne, si moramo dobro zapomniti, če nas je izučila nesreča. Kajti tedaj, ko so mnogi izgubili veliko premoženje v Aziji, vemo, da se je v Rimu zaradi plačilne nesposobnosti sesul posojilni trg. Kajti ne morejo v eni in isti državi mnogi izgubiti svoje premoženje in bogastvo, ne da bi v isto izgubo potegnili mnoge s seboj. Odvrnite to nevarnost od države! Zares, meni verjemite, kar tudi sami vidite, ta posojilni trg in tukajšnje bančništvo, ki se odvija tukaj v Rimu, na forumu, je povezano in združeno z azijskim denarjem. Tisti se ne morejo zrušiti, ne da bi z istim udarcem omajali in podrli, kar je v Rimu. Pomislite torej, ali morete dvomiti o tem, da se je treba z vso vnetostjo zavzeti za to vojno, v kateri se branijo čast vašega imena, blaginja zaveznikov, največji dohodki in premoženje mnogih državljanov, povezano z državo.

20. Ker sem že govoril o vrsti vojne, bom zdaj povedal nekaj o njeni pomembnosti. O njej je namreč lahko reči, da je vojna take vrste, da jo je treba bojevati, ne pa tako obsežna, da bi se je morali bati. Pri tem moram nadvse paziti, da se vam ne bi zazdele nepomembne ravno tiste stvari, za katere je treba najbolj vestno poskrbeti. In da bodo vsi vedeli, da dajem L. Lukulu toliko časti, kolikor je gre temu pogumnemu možu, modremu človeku in odličnemu poveljniku, izjavljam naslednje: Mitridat je imel ob njegovem prihodu že ogromno vojsko, opremljeno in preskrbljeno z vsem potrebnim; na slavno azijsko mesto Kizik, ki je z nami v nadvse prijateljskih odnosih, je sam kralj silno pritiskal in ga oblegal z velikansko množico vojakov; Lucij Lukul je mesto s pogumom, vztrajnostjo in modrostjo rešil hudega, nevarnega obleganja. **21.** Isti poveljnik je premagal in uničil veliko

in dobro opremljeno ladjevje,¹¹ ki je pod Sertorijevimi voditelji vihralo proti Italiji, podžgano od besnega sovraštva; v mnogih bitkah je uničil številne čete sovražnikov, da je bil odprt našim legijam Pont, ki je bil pred tem zaprt Rimljanom od vseh strani; Sinopa in Amis, mesti, v katerih sta bila sedeža kraljev, opremljeni in napolnjeni z vsem mogočim, in tudi mnoga druga mesta Ponta in Kapadokije so bila zasedena že s samim njegovim prihodom v bližino; da je moral kralj, oropan svojega kraljestva, podedovanega po očetu in dedu, zbežati kot priprošnjik k drugim kraljem in ljudstvom; vse to je bilo doseženo, ne da bi zavezniki kaj trpeli in ne da bi se dotaknil državnih davkov. Mislim, da je tole dovolj hvale in to take, Kviriti, da se boste zavedali, da nihče od teh, ki nasprotujejo temu zakonu in zadevi, ni s tegale prostora podobno hvalil L. Lukula.

IX 22. Morda bo zdaj kdo vprašal: kako je, če je res tako, preostala vojna sploh lahko še pomembna? Izvedite odgovor, Kviriti, kajti vprašanje se ne zdi neutemeljeno. Prvič: Mitridat je zbežal iz svojega kraljestva, kot je baje nekoč iz istega Ponta zbežala tista Medeja, za katero pravijo, da je med begom raztrosila ude svojega brata na tistih krajih, kjer jo je moral zasledovati oče, za namenom, da bi zbiranje njegovih raztresenih delov in očetova žalost upočasnili pregon. Prav tako je Mitridat bežeč pustil v Pontu velikanske količine zlata in srebra ter mnogih drugih dragocenosti, ki jih je deloma podedoval od prednikov, deloma pa med prejšnjo vojno naropal po vsej Aziji in jih odpeljal v svoje kraljestvo. In medtem ko so naši vojaki vse to preskrbno zbirali, se jim je sam kralj izmuznil iz rok. Tako je tistemu¹² ustavila zasledovanje huda žalost, tem pa radost.

23. Mitridata je na strahopetnem begu sprejel Tigranes, kralj Armenije, ga, dvomečega v svojo usodo, okreplil, potrtega ohrabil in uničenemu vлил novega poguma. Ko je pozneje prišel v njegovo kraljestvo Lukul z vojsko, je bilo proti našemu poveljniku naščuvanih še več plemen. Strah je bil vcepljen tudi tistim ljudstvom, ki jih rimsko ljudstvo nikoli ni imelo namena izzivati ali vznemirjati. Bilo je tudi še drugo nevarno mnenje, ki je silno razburilo barbarska ljudstva, da je bila namreč naša vojska pripeljana v to pokrajino, da bi oropala nadvse bogato ni čaščeno svetišče. Tako so se mnoga močna plemena zbirala v strahu pred novo nevarnostjo. Naša vojska pa je, čeprav je zasedla eno največjih mest v Tigranovem kraljestvu¹³ in se je uspešno vojskovala, bila vendarle nemirna zaradi ogromne oddaljenosti mest in domotožja.

24. Zdaj o tem ne bom več govoril; končalo se je tako, da so si naši vojaki bolj želeli hitro se vrniti iz teh krajev kakor prodirati naprej. Toda Mitridates je bil že utrdil sebe in svojo vojsko z okrepitevami, ki so se k nje-

¹¹ 50 bojnih ladij in 10.000 mož.

¹² Namreč Medejinemu očetu Ajetu.

¹³ Mesto Tigranokerta.

mu umaknile iz njegovega lastnega kraljestva, in je bil deležen množične pomoči tujih čet drugih kraljev in narodov. Saj je, kot vemo iz zgodovine, pogosto tako, da kralj v žalostnem položaju pripravi mnoge do pomoči in usmiljenja, zlasti tiste, ki so ali sami kralji ali živijo v kraljestvu, tako da se jim zdi beseda »kralj« nekaj veličastnega in svetega. **25.** Tako je zmogel premagan storiti toliko, kolikor si pred porazom ne bi bil nikoli drznil želeti. Kajti, ko se je vrnil v svoje kraljestvo, ni bil zadovoljen s tistim, kar je nenadejano dobil, da bi namreč še kdaj stopil v tisto deželo, potem ko je bil iz nje izgnan, temveč je napadel našo sijajno vojsko in slavno zmagal. Dovolite mi, Kviriti, da na tem mestu tako, kakor ravnaajo pesniki, ki pišejo o rimski zgodovini, preskočim naš poraz; ta je bil tako hud, da novica o njem ni prispela do poveljnikovih ušes z glasnikom iz same bitke, temveč kot govorica od ust do ust.

26. Po tej nesreči in zelo resnem neuspehu v vojni je Lukul, ki bi lahko vsaj nekoliko omilil škodo, zavezan vašemu ukazu, ker ste po starem zgledu menili, da je treba napraviti konec dolgotrajni poveljniški oblasti, odpustil del vojakov, ki so bili izčrpani zaradi dolge vojaške službe, del pa je izročil Marku Glabrimonu. Veliko bom nalašč izpustil; toda sami si lahko mislite, kako nevarna je ta vojna, v kateri se združujejo najmočnejši kralji, katero obnavljajo naščuvana plemena in katere se lotevajo še neoslabljeni narodi in s katero se mora spoprijeti naš nov poveljnik po porazu stare vojske.

X 27. Mislim, da sem povedal dovolj o tem, zakaj je ta vojna že po sami vrsti neizbežna in po svojem obsegu nevarna. Preostane mi še, da povem, kdo naj bi bil izbran za poveljnika v tej vojni in postavljen na čelo tako velikega podjetja. Ko bi le, Kviriti, imeli tako obilico nepodkupljivih in poštenih mož, da bi se bilo težko odločiti, koga naj postavimo na čelo tako pomembnega podjetja in take vojne! Tako pa, ko edino Gnaj Pompej po slavi prekaša ne le može, ki živijo sedaj, temveč tudi slavne može preteklosti, kaj je takega, da bi lahko vzbudilo dvom pri komerkoli glede te zadeve?

28. Kajti jaz mislim, da morajo biti v odličnem poveljniku štiri lastnosti: vojaška večšina, vrlina, ugled in sreča.

Kdo je torej bil ali bi moral kdaj biti bolj več vojskovanja? On se je iz šolske klopi, od deškega pouka odpravil k očetovi vojski na vojaško šolanje, ko je divjala huda vojna proti zelo težkim sovražnikom! On je bil ob izteku deških let vojak v vojski največjega vojskovodje¹⁴ ob začetku moške dobe pa tudi sam poveljnik mogočne vojske. On se je bojeval s sovražnikom večkrat, kakor se je kdorkoli drug pravdal z nasprotnikom, in si je podjarmil več provinc, kakor so si jih drugi zaželeli; in ta mladi mož se v vojaški večšini ni izšolal s tujimi nauki, temveč z lastnim poveljevanjem, ne s porazi v vojni, temveč z zmagami, ne z navadnim službovanjem, temveč s triumfi! Naposled:

¹⁴ Ni jasno, ali misli Cicero tukaj na zadnje leto vojne z zavezniki (88) ali na začetek državljanske vojne med Sulo in Cino (87). Pompej je bil rojen l. 106.

je sploh še kakšna oblika vojne, v kateri mu usoda države ne bi dala priložnosti za urjenje? Državljska vojna, afriška, čezalpska, španska,¹⁵ suženjska,¹⁶ morske bitke ter raznovrstne vojne in sovražniki na raznih krajih, ki ji je ta kot edini ne le vodil, ampak tudi končal, jasno kažejo, da ni v vojaških zadevah ničesar, kar bi lahko ubežalo znanju tega moža.

29. Ali je – nadalje – sploh mogoče najti besede primerne vrlini Gnaja Pompeja? Je sploh še kaj, kar lahko kdo doda, kar bi bilo vredno njega, vam novo ali komurkoli neznano? Kajti niso edine vrline poveljnika, kakor se vobče domneva, napor pri delu, pogum v nevarnosti, prizadevnost pri delovanju, hitrost pri izvrševanju, preudarnost v predvidevanju, ki jih je v tem enem možu toliko, kolikor jih je v vseh ostalih poveljnikih, ki smo jih videli ali o njih slišali.

30. Priča je Italija, za katero je tudi sam zmagovalec L. Sula priznal, da je bila osvobojena z njegovo vrlo pomočjo. Priča je Sicilija, ki jo je osvobodil, ko je bila od vseh strani obdana z nevarnostmi, ne s strašno vojno, temveč z urno odločitvijo. Priča je Afrika, ki jo je dušila od množice sovražnih čet, nazadnje pa je plavala v njihovi krvi. Priča je Galija, skozi katero je bila s pobjem Galcev našim vojakom odprta pot do Španije. Priča je Španija, ki je velikokrat videla, kako je premagal in potolkel mnoge sovražnike. Priča mi je zopet in zopet Italija, saj je bila ogrožena od sramotne in nevarne suženjske vojne pričakovala je pomoč od njega, čeprav je bil odsoten, in ta vojna je bila s tem, ko so ga pričakovali, olajšana in oslABLJENA, z njegovim prihodom pa končana in pokopana. **31.** Priče pa so mi tudi vse obale, vsi tuji narodi in plemena, končno vsa morja v celoti, na vsakem obrežju vsak zaliv in pristanišče. Kajti ali je imelo v zadnjih letih kako mesto tako močno obrambo, da bi bilo varno, ali pa je bilo tako oddaljeno, da bi ostalo neopazeno?¹⁷ Kdo se med plovo ni izpostavil nevarnosti smrti ali suženjstva, ko je plul ali pozimi ali pa v vodah, polnih morskih roparjev? Kdo bi sploh kdaj pomislil, da bi lahko to vojno, tako sramotno, staro, široko razpredeno in razširjeno, končali v enem letu vsi naši poveljniki ali pa enega poveljnika v vseh letih? **32.** Kateri provinci ste v zadnjih letih zagotovili svobodo pred morskimi roparji? Kateri dohodek je bil varen? Katerega zaveznika ste ubranili? Komu je bilo v pomoč vaše ladjeve? Koliko otokov menite, da je bilo zapuščenih? Koliko mislite, da je mest vaših zaveznikov, ki so bila zapuščena zaradi strahu pred morskimi roparji ali pa so bila od njih zasedena?

XII Toda čemu omenjam oddaljene dogodke? Bila je, bila je nekoč

¹⁵ Naštete vojne spadajo v okvir državljanske vojne med Sulo in Cino. Pompej se je upešno vojskoval v Afriki, Galiji (skupaj z Metelom) na pohodu v Španijo in tam proti Sertoriju.

¹⁶ Leta 71 je dokočno porazil manjši del Spartakove vojske, a odločilno zmago je bil že prej dosegel Mark Licinij Kras.

¹⁷ Proti morskim roparjem, ki so imeli zatočišča v Kilikiji, so se rimske vojske pod različnimi poveljniki bojevale že od leta 82.

lastnost rimskega ljudstva, da se je bojevalo daleč od domovine in branilo usodo zaveznikov, ne pa svoje domove. Naj rečem, da je bilo vsa ta leta morje zaprto našim zaveznikom, ko cela naša vojska ni odrinila iz Brundizija drugače kot sredi zime? Naj obžalujem, da so bili zajeti poslanci tujih dežel, ki so prihajali k vam, ko smo morali odkupiti celo rimske poslance? Naj rečem, da morje ni bilo varno za trgovce, ko je morskim roparjem prišlo v roke dvanajst sekir?¹⁸ **33.** Naj omenim, da so bili zasedeni Knidos, Kolofon, Samos in nešteta druga mesta, ko pa veste, da so bila vaša pristanišča in tista, od katerih živite in dihate, v rokah morskih roparjev? Ali ne veste, da so slavno pristanišče Kajeta, ko je bilo čisto polno ladij, vpricho pretorja izropali morski razbojniki in da je bil iz Misena od morskih razbojnikov ugrabljen otrok tistega, ki se je prej bojeval proti morskim razbojnikom?¹⁹ Kaj bi tožil zaradi nesreče v Ostiji in tistega sramotnega madeža države,²⁰ ko so morski roparji skoraj pred vašimi očmi zasedli in potopili ladjo, ki ji je poveljeval konzul rimskega ljudstva? O nesmrtni bogovi ! Ali je res lahko božanska vrlina enega izrednega moža v tako kratkem času prinesla republiko takšno rešitev, da vi, ki ste pred tem videvali sovražne ladje na ustju Tibere, zdaj slišite, da tostran Oceanovega ustja²¹ ni nobene sovražne ladje?

34. In čeprav vidite, s kolikšno hitrostjo je bilo vse to opravljeno, tega vendarle ne smem preskočiti v govoru. Kdo je kdaj ali iz želje, da opravi posle ali, da pride do dobička, v tako kratkem času zmožal obiskati toliko krajev in opraviti tako dolge plovbe tako hitro, kakor je pod poveljstvom Gnaja Pompeja ta silni vojni vihar hitel po morju. Na Sicilijo je šel, ko morje še ni bilo primerno za plovbo, raziskal Afriko, od tod prišel z ladjevjem in te tri žitnice republike zavaroval z izjemno močno posadko in ladjevjem. **35.** Ko se je od tam vrnil v Italijo, utrdil obe Španiji in Onostransko Galijo s četami in ladjevjem, je poslal ladje tudi na obale Ilirika, v Ahajo in vso Grčijo ter tako obe morji Italije opremil z ogromnim ladjevjem in zelo močno posadko. Sam pa je, 48 dni potem, ko je odplul iz Brundizija, priključil državi rimskega ljudstva celotno Kilikijo; vsi morski roparji, ki so bili kjerkoli, so bili deloma ujeti in usmrčeni, deloma pa so se sami predali civilni in vojaški oblasti edino tega poveljnika. Prav tako Krečanom, ko so mu pošiljali poslanke s prošnjami vse tja do Pamfilije, ni odvzel upa na predajo in je zahteval talce. In tako je Gnaj Pompej to tako pomembno in dolgotrajno vojno, po dolgem in širokem razpredeno, ki je tlačila vsa plemena in narode, pozimi pripravljaj, na začetku pomladi začel in sredi poletja končal.²²

XIII 36. Da, to je res božanska vrlina tega neverjetnega poveljnika.

¹⁸ Ko so morski roparji zajeli pretorja Sekstilija in Belina. Pretorja je v provinci spremljalo šest liktorjev.

¹⁹ Marka Antonija, ki je vodil vojno l. 75.

²⁰ Morski roparji so vdrli v pristanišče in ga oplenili.

²¹ = Gibraltarja.

²² Med vojno naj bi morskim roparjem uničil nad 800 ladij.

Kaj naj še rečem? Kako številne in kako velike so njegove ostale vrline, sem začel omenjati malo prej. Od najvišjega, popolnega poveljnika ne moremo zahtevati le sposobnosti vojskovanja, ampak so še druge izvrstne lastnosti, ki so tej vrlini pomočnice in spremljevalke. Najprej, kako pošten mora biti poveljnik in potem kako zmeren v vseh stvareh, kako zanesljiv, prijazen, bister in omikan! Na kratko pomislimo, kako se kažejo te lastnosti v Gaju Pompeju. Vse so izjemno visoke, Kviriti, toda tem bolj kakor same po sebi jih je mogoče spoznati in razumeti v primerjavi z drugimi.

37. Kako lahko cenimo poveljnika, v čigar vojski se mesta centurionov prodajajo in so se prodajala? Kako »lepo in vzvišeno«
pojmuje delo za državo tista oseba, ki denar, dobljen iz državne blagajne, namenjen vodenju vojne, razdeli med uradnike zaradi pohlepa po provinci ali pa ga iz lakomnosti posoja v Rimu z visokimi obrestmi? Vaše pritrjevalno mrmranje je naredilo vtis, Kviriti, da poznate ljudi, ki so to storili; jaz ne imenujem nikogar; zato se ne bo mogel nihče jeziti nad menoj, razen kdor bo hotel to sam zase priznati. Kdo ne ve, kolikšno škodo zaradi tega pohlepa poveljnikov prinesejo s seboj naše vojske, kamorkoli pridejo? **38.** Spomnite se pohodov, ki so jih v zadnjih letih naši poveljniki izvedli v Italiji po poljih in mestih rimskih državljanov; tedaj boste lažje ocenili, kaj se dogaja pri tujih narodih. Ali menite, da je bilo v zadnjih letih več sovražnih mest porušenih od vaše vojske ali več zavezniških mest med prezimovanjem? Niti ne more vojske brzdati tak poveljnik, ki ne brzda samega sebe, niti biti strog sodnik tisti, ki ne želi, da bi drugi strogo sodili o njem.

39. Ali se pri teh razmerah čudimo, da se je pred ostalimi odlikoval ta človek, čigar legije so prišle v Azijo na tak način, da ne samo, da ni nikomur škodovala roka tolikšne vojske, temveč, kot se lahko reče, niti stopinja. Zdaj pa vsakodnevno prihajajo govorice in pisma o tem, kako vojaki prezimujejo. Ne samo, da se nikogar ne sili trošiti denar za vojsko, temveč mu ni dovoljeno niti, če želi. Kajti naši predniki so menili, da so strehe naših zaveznikov pribežališče pred mrazom, ne pa za pohlep.

XIV 40. Zdaj pa razmislite, kakšno zmernost je pokazal v ostalih stvareh. Kako mislite, da mu je uspela tako neverjetno hitra plovba? Kajti ni bila posebna moč veslačev, do sedaj še neznan način krmiljenja ali kakšen neznan veter, ki bi ga hitro pripeljal v oddaljene dežele, temveč ga niso upočasnile stvari, ki navadno zadržijo ostale: od začrtane poti ga ni zvilil noben pohlep h kakšnemu plenu, nikakršno poželenje k nasladi, noben lep kraj k uživanju, nobena znamenitost mesta k obisku in tudi ne napor k počitku; nenazadnje se mu kipi, slike in ostale krasote grških mest, za katere so ostali menili, da jih je treba odnesti, niso zdeli vredni niti ogleda.

41. In zato zdaj vsi v tistih krajih gledajo na Gnaja Pompeja, kakor da ni bil poslan iz našega mesta, temveč se spustil z nebes. Šele zdaj končno začenjajo verjeti, da je bilo nekoč v Rimljanih tako samoobvladovanje, kar

se je tujim narodom zdelo že neverjetno in napačno izročilo. Šele zdaj je sijaj vaše države prinesel žarek upanja tem narodom; zdaj razumejo, da so njihovi predniki, ko smo imeli uradnike take zmernosti, raje služili rimskemu narodu kakor vladali drugim. Pa tudi zasebniki imajo baje tako odprto dostop do njega, tako sproščeno se smejo pritožiti nad krivicami drugih, da se on, ki po dostojanstvu prekaša najplemenitejše, zdi brez težav enak najnižjim.

42. Koliko velja njegova preudarnost, tehtna beseda in izrazno bogastvo – in prav v tem je nekakšno poveljniško dostojanstvo –, ste vi, Kviriti, že večkrat spoznali na temle kraju. A kako visoko menite, da cenijo njegovo dano besedo med zavezniki, ko jo imajo vsi sovražniki iz vseh narodov za povsem neomajno? Njegova omika je taka, da je težko reči, ali so se ga sovražniki bolj bali v boju ali bolj ali v ujetništvu bolj cenili njegovo blagodušnost. In ali bo kdo še dvomil, da bi to vojno zaupali človeku, za katerega se zdi, da je bil rojen po nekem božjem načrtu zato, da bi končal vse vojne našega časa?

XV 43. In ker je osebni ugled zelo pomemben za vodenje vojne, kakor tudi pri poveljevanju vojske, zagotovo nihče ne dvomi, da je on kot poveljnik nenadkriljiv tudi v tem. Vsakdo ve, da je silnega pomena pri vodenju vojne, kaj menijo o našem poveljniku sovražniki in kaj zavezniki, ko vendar vemo, da se dajo ljudje v tako pomembnih stvareh zavesti v prezir, strah, sovraštvo in ljubezen z domnevo ali govoricami še bolj kakor s kakšnim utemeljenim razlogom. katero ime je bilo kdaj bolj slavno na tem svetu; čigava dejanja enaka? O katerem človeku ste (saj to najbolj prispeva k osebnemu ugledu), tolikokrat izrekli tako častne sodbe?

44. Ali morebiti mislite, da je kje tako zapuščen kraj, da tja ni prodril glas o tistem dnevu, ko je vse ljudstvo Rima, s polnim forumom in vsemi svetišči, iz katerih je mogoče videti ta prostor, zahtevalo za svojega edinega poveljnika v skupni vojni vseh ljudstev le Gnaja Pompeja? In zato, da ne bom več govoril o tem in raje podkrepil s tujim zgledi, koliko je ugled pomemben v vojni, si zopet vzemimo Pompeja kot zgled za vsa izvrstna dejanja: kajti na dan, ko ste ga postavili za poveljnika pomorske vojne, je v upanju na enega samega človeka in ob njegovem imenu cena žita pri vsem pomanjkanju in druginji nenadoma padla toliko, kolikor bi težko dosegla najbolj rodovitna polja v dolgotrajnem miru.

45. Dalje, ko nas je doletela nesreča v Pontu zaradi tiste bitke, na katero sem vas prej nerad spomnil, ko so bili zavezniki v največjem strahu, ko sta narasla moč in pogum sovražnikov, ko provinca ni imela zadosti močne zaščite, bi bili izgubili Azijo, Kviriti, ko ne bi ravno v odločilnem trenutku usoda rimskega ljudstva po božji volji pripeljala v te kraje Gnaja Pompeja. S svojim prihodom je zaradi nepričakovane zmage obrzdal Mitridata napihnjene zaradi nenavadne zmage, in ustavil Tigrana, ki je z velikansko vojsko grozil vsej Aziji. Bo še kdo dvomil, kaj bo s svojo vrlino dosegel on,

ki je že toliko dosegel s svojim osebnim ugledom, ali kako preprosto bo kot vrhovni poveljnik zavaroval naše zaveznike in dohodke tisti, ki jih je ubranil že s svojim imenom in glasom o prihodu.

XVI 46. Kaj pa pove o osebnem ugledu, ki ga ima isti človek pri sovražnikih rimskega ljudstva, dejstvo, da so se vsi še iz tako oddaljenih in razpršenih krajev v tako kratkem času predali le njemu, pa tudi, da so poslanci vseh kretskih skupnosti, čeprav je bil na njihovem otoku naš poveljnik z vojsko, odšli takorekoč na konec sveta h Gnaju Pompeju in mu rekli, da se vsa kretska mesta želijo predati njemu? Še več: kaj ni taisti Mitridat prav temu Gnaju Pompeju poslal odposlanca vse tja v Hispanijo? Zanj je Pompej vedno menil, da je odposlanec, medtem ko ga so tisti, ki jim ni bilo všeč, da je bil poslan predvsem njemu, raje imeli za vohuna kot odposlanca. Že zdaj lahko ugotovite, Kviriti, koliko bo ta osebni ugled po mnogih poznejših dosežkih in povišan z mnogimi vašimi sklepi, veljal pri tujih narodih.

47. Ostaja le še, da spoštljivo in na kratko, kakor se spodobi, da ljudje govorimo o moči bogov, spregovorim o veliki sreči, ki si je ne more nihče sam zagotoviti, a lahko se je spominjamo in jo omenimo pri sočloveku. Tako jaz menim, da je bilo Maksimu,²³ Marcelu,²⁴ Scipionu,²⁵ Mariju in ostalim velikim poveljnikom zaupano poveljstvo in jim izročena vojska ne le zaradi vrline, temveč še bolj zaradi vojne sreče. Zares je nekaterim slavnim možem po božji volji stala ob strani nekakšna sreča, da so doseli veličino, slavo in mnoge uspehe. Toda glede sreče tega človeka, o katerem teče beseda sedaj, se bom izražal z ustrežno skromnostjo, tako da ne bi rekel, da je sreča v njegovi moči, temveč na tak način, da se bo videlo, da se spominjamo preteklosti in upamo za prihodnost; tako se moj govor nesmrtnim bogovom ne bo zdel nevšečen in nehvaležen. **48.** Nimam torej namena naštevati, kakšna dejanja je storil v miru in vojni, na morju in kopnem in s kakšno srečo, tako da njegovi volji niso pritrdjevali le državljani, jo ubogali zavezniki in se ji pokoravali sovražniki, temveč so mu bili naklonjeni tudi vetrovi in nevihte. Skratka: nikoli ni bil nihče tako neskromen, da bi si potihem drznil od nesmrtnih bogov zahtevati toliko takih stvari, kolikor in kakršne so izkazali Gnaju Pompeju. Da bi mu bil ta dar naklonjen za vedno, Kviriti, morate vi želeti in upati (kakor tudi delate) zavoljo skupne blaginje, države in njega samega.

49. Zatorej, ker je vojna hkrati tako nujna, da se je ne da zanemariti, tako pomembna, da jo je treba kar najbolj skrbno voditi in ko lahko na njeno čelo postavite poveljnika, v katerem je nevsakdanja vojaška večšina, enkratna vrlina, sijajna moč in izjemna sreča, mar še pomišljate, Kviriti, da

²³ Kvint Fabij Maksim, imenovan Odlšaalec (*Cunctator*).

²⁴ Mark Klavdij Marcel, ki je v vojni s Hanibalom zavzel Sirakuze.

²⁵ Scipio Afričan, ki je premagal Hanibala, ali morda Scipio Emilijan, ki je porušil Kartagino.

bi to veliko dobroto, ki vam je bila izkazana in dana od nesmrtnih bogov, izkoristili za ohranitev in povečanje republike? **XVII 50.** Tudi če bi bil Gnaj Pompej zdaj zaseben državljani, bi kljub temu moral biti on izbran in poslan v tako vojno. Ker pa lahko zdaj vsem ostalim sijajnim sposobnostim dodamo tudi to ugodno okoliščino, da je navzoč prav v teh istih krajih, da ima vojsko in da lahko dobi še eno vojsko od tistih, ki jo imajo tam,²⁶ kaj vendar še čakamo? In zakaj po volji nesmrtnih bogov ne zaupamo tudi te vojno proti kraljem njemu, ki so mu bile zaupane tudi ostale s kar največjo koristjo za državo?

51. Toda Kvint Katul, slaven mož, domoljub brez primere in odlikovan z vašimi najvišjimi državnimi častmi, in prav tako Kvint Hortenzij, obdarjen z najvišjimi odlikami časti, sreče, vrline in naravne nadarjenosti, se ne strinjata s tem predlogom. Priznavam, da je imel njun ugled ob mnogih prilikah zelo velik vpliv na vas in ga tudi mora imeti. Pa vendar lahko v tej zadevi, čeprav poznate nasprotno mnenje najbolj slavnih in vrljih mož, pustimo njihov ugled ob strani in poskusimo najti resnico po samem stvarnem premisleku. To bo tem lažje, ker prav onadva za vse, kar sem doslej povedal, priznavata, da je res, da je vojna nujna in pomembna in da so vse lastnosti v najvišji meri v Pompeju.

52. Kaj torej pravi Hortenzij? Pravi: če naj bi se podelila neomejena oblast enemu človeku, bi bil tega najbolj vreden Gnaj Pompej, da pa se vendar ne sme dati oblasti enemu. Ta ugovor je že obrabljen, ovrgla so ga mnogo bolj dejstva kakor besede. Kajti prav ti, Kvint Hortenzij, si, primerno tvojemu bogastvu govora in izrednemu daru, povedal mnogo tehtnega in lepega v senatu proti odločnemu možu Avlu Gabiniju, ko je predstavil zakon o postavitvi enega poveljnika proti morskim roparjem,²⁷ in si s tegale prostora v dolgem govoru nasprotoval zakonu. **53.** Kaj naj rečem? Če bi pri rimskem ljudstvu tvoj ugled zalegel več kakor dobrobit in resnična korist samega rimskega ljudstva, bi mar danes imeli to slavo in oblast nad celim svetom? Ali pa se je to zdela tebi oblast, ko so poslanci rimskega ljudstva, kvestorji in pretorji padali v ujetništvo, ko je bil iz vseh provinc oviran zasebni in javni promet, ko so nam bila vsa morja tako zaprta, da nismo mogli opraviti nobenega zasebnega ali javnega posla onkraj morja?

XVIII 54. Katera država – ne govorim o Atenah, ki so nekoč baje obvladovale velik del morja, ne o Kartagini, katere mornarica je imela veliko moč na morju, ne o Rodosu, čigar pomorska spretnost in slava se je obdržala do danes – katero mesto je tako nepomembno, kateri otok tako majhen, da ne bi mogel z lastno močjo braniti svojih pristanišč, polj in delov svoje obale ter kopnine? Toda, pri Herkulu, vrsto let pred Gabinijevim zakonom je slavno rimsko ljudstvo, čigar ime je ostalo v pomorskih bitkah vse do našega časa

²⁶ Namreč od Glabrona.

²⁷ Leta 67 pr. Kr.

nepremagano, ostalo ne le brez večine koristi, ampak tudi časti, ki jo daje oblast nad svetom. 55. Mi, katerih predniki so premagali ladjevja kralja Antioha in Perzeja in v vseh pomorskih bitkah premagali Kartažane, ljudi, ki so bili nadvse večji in sposobni pomorščaki, se zdaj nikjer nismo mogli pomeriti niti z morskimi razbojniki. Mi, ki nismo prej varovali le Italije, temveč smo zmogli z ugledom svoje oblasti zagotoviti varstvo vsem zaveznikom na najbolj oddaljenih krajih; tedaj, ko se otok Delos, tako daleč od nas v Egejskem morju, kjer so se shajali vsi trgovci iz vseh smeri, s tovari trgovskega blaga, četudi majhen, poln bogastva in brez obzidja, ni imel česa bati, so bile nam zaprte poti ne le v naše province, obala Italije in naša pristanišča, temveč celo Apijeva cesta.²⁸ In v tistem času uradnike rimskega ljudstva ni bilo sram stopiti na tale prostor, četudi so nam ga predniki zapustili okrašenega s kljuni zaplenjenih ladij in s plenom iz teh ladij.

XIX 56. Rimsko ljudstvo, Kvint Hortenzij, meni, da ste ti in ostali, ki so bili istega mnenja, takrat z najboljšim namenom povedali, kar mislite. Toda, ker je šlo za skupno blaginjo, je rimsko ljudstvo raje ugodilo svojemu ogorčenju kakor vašemu mnenju. Tako nas je zakon, en mož in eno leto ni samo rešilo žalostne sramote, temveč je tudi doseglo, da smo končno videti kot vladarji vseh narodov in plemen na kopnem in morju. 57. Zato se mi zdi toliko bolj zoprno, da se je doslej spletkarilo proti Gabiniju in Pompeju ali, kot je še najbolj res, kar proti obema, da Avel Gabinij ne bi postal legat Gnaja Pompeja kljub njegovi izrecni želji in zahtevi. Ali si on, ki za tako vojno zahteva za poveljnika, kogar si želi, ne zasluži to doseči, ko pa so drugi odpeljali ropat zaveznike in plenit province legate, katere koli so si želeli, tisti mož pa, s čigar zakonom sta bila vzpostavljena varnost in dostojanstvo rimskega ljudstva in vseh narodov, ne sme biti deležen zmage in časti poveljnika ter vojske, ki jo je zbral na njegov predlog in na njegovo odgovornost?²⁹

58. Ali Gaj Falcidij, Kvint Metel, Kvint Celij Latiniensis in Gnaj Lentul – vse imenujem z dolžnim spoštovanjem – niso mogli biti eno leto zatem, ko so bili ljudski tribuni, postavljeni za legate? So tako natančni samo pri Gabiniju, ki bi v tej vojni, ki se sedaj odvija po Gabinijevem zakonu in glede na tega poveljnika in vojsko, katere je postavil z vašo pomočjo, moral imeti še posebno pravico do sodelovanja? Upam, da bosta konzula njegovo imenovanje predlagala v senatu.³⁰ Če se bosta obotavljala ali delala težave, obljubljam, da bom to predlagal sam: noben odlok nobenega sovražnika me ne bo oviral pri tem, da bi, zanašajoč se na vas, branil vaše pravice in zasluge, in ne bom hotel slišati nič drugega kakor uradni ugovor, pri kate-

²⁸ *Via Appia*, cesta iz Rima v Kapuo.

²⁹ Tega leta (66) je Gabinij nato smel spremljati Pompeja kot legat v vojni z Mitridatom.

³⁰ Konzul je smel izdati odlok, da naj se glasuje samo o njegovem predlogu.

rem pa bodo, kakor menim, tisti, ki grozijo, dvakrat premislili, kako daleč lahko gredo. Po mojem mnjenju, Kviriti, le Avel Gabinij pride v poštev za tovariša Gnaju Pompeju v tej pomorski vojni in slavnih dejanjih, ker je prvi drugemu z vašo sodbo zaupal vodenje one vojne, drugi pa, ko mu je bila zaupana, se je lotil in jo tudi dokončal.

XX 59. Ostaja še, kakor se zdi, da spregovorim o tehtnem mnenju Kvinta Katula. Ko vas je vprašal: »Če stavite vse upe edino na Pompeja in če bi se mu kaj zgodilo, na koga bi potem stavili up?« je od vas prejel veliko nagrado za svojo vrlino in čast, ko ste vsi vi, v skoraj en glas povedali, da bi stavili upe prav nanj. Zares je tak človek, da ni nobena stvar tako resna in težka, da je on ne bi mogel s svojo modrostjo upravljati, s svojo poštenostjo varovati in s svojo vrlino dokončati. Toda v tej zadevi sem čisto drugačnega mnenja kot on, kajti bolj negotovo in krajše ko je življenje ljudi, toliko bolj mora imeti država korist od življenja in vrline odličnega moža, kolikor mu pač dovolijo nesmrtni bogovi.

60. Toda Katul tudi svari, naj se nič ne zgodi proti zgledom in običajem prednikov. Tukaj ne bom govoril, da so naši predniki v miru vedno gledali na običaje, v vojni pa na korist, in da so se na nove razmere vselej prilagodili z novimi ukrepi; ne bom rekel, da je dve izmed največjih vojn, punsko in špansko, končal en poveljnik, da je dve najmočnejši mesti, ki sta temu imperiju najbolj grozili, Kartagino in Numantijo, uničil isti Scipion, in ne bom vas spominjal, da ste nedavno tako vi kot vaši starši menili, da je treba položiti upe države v eno osebo, Gaja Marija, in prav on je vodil vojne z Jugurto, prav on s Kimbri in prav on s Tevtoni. Spomnite se, koliko novega – in to z izrecnim privoljenjem Kvinta Katula – je bilo že sprejetega pri samem Gnaju Pompeju, ki zanj Kvint Katul ne želi sprejeti ničesar novega. **XXI 61.** Kaj je tako novo, kakor še čisto mlad zbrati zasebno vojsko v težkem obdobju za državo? Zbral jo je. Ji poveljevati? Poveljeval je. Uspeti kot poveljnik? Uspel je. Kaj je tako proti običajem, kakor da se še zelo mlademu človeku, čigar leta so še daleč od senatorske stopnje, dasta poveljstvo in vojska, se mu izročita Sicilija in Afrika ter vodenje tamkajšnje vojne? V teh provincah se je izkazal z izredno poštenostjo, dostojanstvom in vrlino, končal je zelo pomembno vojno v Afriki in je pripeljal nazaj zmagovito vojsko. Kaj je tako neslišanega, kakor da rimski vitez slavi triumf? Toda tudi tega ni rimsko ljudstvo samo doživelo, temveč je celo tudi menilo, da si je to treba s splošno udeležbo ogledati in proslaviti. **62.** Kaj tako nenavadnega, kakor da se, čeprav sta bila konzula dva nadvse slavna in pogumna moža, v to strašno vojno namesto konzulov pošlje vitez? Bil je poslan. V tistem času jih je bilo v senatu kar precej, ki so govorili, da se ne sme pošiljati zasebnega državljana namesto konzula, Lucij Filip pa je dejal, da se ga po njegovem mnenju ne pošilja namesto konzula, ampak namesto konzulov. Tako zelo so upali, da bo dobro vodil državo, da je bilo opravilo obeh konzulov zau-

pano enemu samemu vrlemu mladeniču. Kaj je tako izjemnega, kakor da je kdo po senatskem odloku oproščen zakonskih predpisov in postavljen za konzula, še preden bi po zakonu smel dobiti katerikoli drugi uradniški položaj?³¹ Kaj tako neverjetnega, kakor da rimski vitez po senatskem odloku drugič slavi triumf? Vse, kar se je nenavadnega sklenilo za vse ljudi skupaj, odkar pomnimo, ni toliko, kot je to, kar smo na lastne oči videli pri tem enem človeku.

63. Toda te številne in izredne novosti so se uresničile pri tem človeku s soglasjem Kvinta Katula in ostalih najbolj častitljivih mož istega dostojanstva. **XXII** Zato naj pazijo, da ne bi bilo videti nadvse krivično in neznosno, da so bili njihovi sklepi o časti Gnaja Pompeja vedno potrjeni z vaše strani, vaše mnenje o tem človeku in vpliv rimskega ljudstva pa se pri njih daje v nič, še zlasti ker lahko rimsko ljudstvo celo z vso pravico brani svoje mnenje o tem možu pred vsemi, ki se ne strinjajo, saj ste izbrali izmed vseh le enega, čeprav ste ugovorom prav teh ljudi navkljub edino tega človeka postavili na čelo vojne proti morskim roparjem. **64.** Če ste pri tem ravnali lahkomi-selno in ste slabo poskrbeli za državo, potem skušajo oni po pravici voditi vaša nagnjenja s svojimi nasveti. Če pa ste vi takrat sklepali bolj daljnosežno in ste vi sami njihovemu nasprotovanju navkljub prinesli čast tej državi in blaginjo celemu svetu, naj tisti prvaki vendar enkrat priznajo sami sebi in drugim, da se je treba pokoravati skupni volji rimskega ljudstva.

Poleg tega sedanja vojna proti azijskemu kralju ne zahteva le tiste vojaške vrline, ki je v Gnaju Pompeju enkratna, temveč tudi mnoge podobne vrline značaja. Težko je za našega poveljnika vesti se v Aziji, Kilikiji, Siriji in kraljestvih narodov v notranjosti Azije tako, da ne bi mislil na nič drugega kakor na sovražnika in slavo. In četudi se najdejo ljudje, ki so utrjeni v poštenosti in samopremagovanju, vendar zaradi množice lakomnih ljudi nihče ne meni, da so taki.

65. Težko je reči, Kviriti, kako nas tuja ljudstva sovražijo zaradi muhavosti, samovolje in krivic tistih ljudi, ki smo jih skozi ta leta poslali k njim kot poveljnike. Katero svetišče v tistih deželah menite, da je bilo za naše uradnike sveto, katero mesto nedotakljivo, katera hiša dovolj zaprta in utrjena? Iščejo se celo bogata in premožna mesta, da bi se jim naprtil povod za vojno v želji po plenjenju.

66. Rad bi o tem razpravljal osebno s Kvintom Katulom in Kvintom Hortenzijem, odličnima in slavnima možema; kajti poznata nesreče zaveznikov, vidita njihove težave in poslušata njihove tožbe. Menite, da pošiljate vojsko v pomoč zaveznikom proti sovražniku, ali pa pod pretvezo boja proti sovražniku v resnici proti zaveznikom in prijateljem? Je sploh kako mesto v

³¹ Predpisana starost za konzula je bila 43 let. Pompej je postal konzul leta 70, ko je imel 36 let.

Aziji, ki lahko zadosti ošabnim zahtevam ne le poveljnika ali legata, temveč le enega samega vojaškega tribuna.

XXIII Tako, četudi imate koga, za katerega se zdi, da bi lahko premagal kraljeve vojake v odprtem boju, vendar, če ni tak, da bi lahko svoje roke, oči in misli držal proč od premoženja zaveznikov, njihovih žena in otrok, okrasja svetišč in mest, od kraljevega zlata in zakladnice, potem ni primeren, da bi ga poslali v vojno z azijskim kraljem.

67. Ali mislite, da so tam pustili pri miru kakšno mesto, ki je bogato, ali da je še kako bogato mesto, ki bi ga hoteli pustiti pri miru? Obala, Kviriti, si Gnaja Pompeja ni želela le zaradi njegove vojne slave, temveč tudi zaradi njegovega samoobvladovanja. Videla je namreč, da iz leta v leto iz državne blagajne bogatijo le redki oblastniki in da s takoimenovanim ladjevjem ne dosežejo nič drugega kot to, da utrpimo škodo in si nakoplujemo čedalje večjo sramoto. No, tega, s kakšnim pohlepom, ob kakšnih izgubah in pod kakšnimi pogoji se ljudje odpravljajo v province, tisti, ki menijo, da se ne bi smela vsa oblast dati eni osebi, seveda ne vedo. Kakor da ne bi videli, da Gnaj Pompej ni velik le zaradi svojih vrlin, temveč tudi zaradi slabosti drugih. **68.** Zato nikar ne oklevajte in podelite vso oblast temu samemu, ki se je v toliko letih izkazal za edinega, za katerega se zavezniki veselijo, če pride v njihova mesta z vojsko.

Če zdaj menite, Kviriti, da je treba ta predlog podpreti z ugledom pomembnih mož, vam bodi za podpornika Publij Servilij,³² ki je na kopnem in na morju dosegel take uspehe, da ne morete imeti nobenega boljšega podpornika na posvetu o vojni. Tu je Gaj Kurion,³³ obdarjen z večimi najvišjimi častmi, uspehi, naravno nadarjenostjo in pametjo. Tu je Gnaj Lentul,³⁴ čigar veliko preudarnost in izjemno resnost vsi poznamo po vaših najvišjih časteh. Tu je Gaj Kasij,³⁵ mož enkratne neoporečnosti, vrline in vztrajnosti. Zato glejte, kako bomo z njihovo podporo odgovorili ugovoru naših nasprotnikov.

69. Ker je tako, Gaj Manilij, najprej tvoj zakon, voljo in predlog odobravam in z vso odločnostjo podpiram. Nato te spodbujam, da s podporo rimskega ljudstva vztrajaš pri predlogu in se ne bojiš nasilja ali groženj kogarkoli. Prvič imaš po moji sodbi v srcu dovolj vztrajnosti. Drugič, ker vidimo, da je tukaj navzoča tolikšna in tako vneta množica, kot jo vidimo že drugič, ko gre za podelitev poveljstva istemu človeku, kakšen dvom naj bi bil o stvari ali o njeni uresničljivosti? Jaz pa tebi in rimskemu ljudstvu obljubljam in izročam, kar je v meni vneme, preudarnosti, vzdržljivosti,

³² Publij Servilij Vatia Isavrik; 78-76 je poveljeval v vojni proti morskim razbojnikom v Kilikiji.

³³ Gaj Skribonij Kurion. V letih 75-73 se je kot prokonzul vojskoval v Makedoniji.

³⁴ Gnaj Kornelij Lentul, znan kot zelo strog cenzor.

³⁵ Gnaj Kasij Var, leta 72 je skušal zadušiti Spartakov upor.

naravne nadarjenosti in vse, kar zmorem s svojo pretorsko oblastjo, ki sem jo dobil po naklonjenosti rimskega ljudstva, s svojim osebnim ugledom, zvestobo in vztrajnostjo, **70.** ter prisegam pri vseh bogovih, zlasti tistih, ki bdijo nad temle prostorom in svetiščem in ki najbolje poznajo srce tistih, ki se lotevajo državnih zadev, da tega ne počnem na prošnjo kogarkoli, da tudi nimam namena s tem predlogom si pridobiti naklonjenost Gnaja Pompeja in da si s tem ne prizadevam za varstvo v nevarnosti ali podporo pri častnih službah,³⁶ saj bom nevarnosti z lahkoto, kolikor človek lahko, odbil z zaščito svoje poštenosti, častnih služb pa ne bom dosegel s podporo enega samega človeka in tudi ne na temle prostoru, temveč, če vam bo prav, s svojim znanim nadvse napornim načinom življenja. **71.** Zato, Kviriti, zagotavljam, da sem se vsega, česar sem se lotil v tej zadevi, lotil zaradi države in da še zdaleč ne iščem zase kakšne posebne naklonjenosti, saj vem, da sem si nakopal nekaj zamer, ki so meni nepotrebne, toda vam koristne. Toda jaz, ki mi je bila naklonjena ta čast in vaši tolikšni izrazi naklonjenosti, sem se odločil, da moram vašo voljo, dostojanstvo države ter dobrobit provinc in zaveznikov postaviti pred svojo osebno korist in načrte.

³⁶ Namreč konzulat.